

desembre 1978

SERRA D'OR

AURELI M. ESCARRÉ

evocat per Maur M. Boix i Albert Manent

CAP A LA NORMALITZACIÓ CULTURAL
AL PAÍS VALENCIA

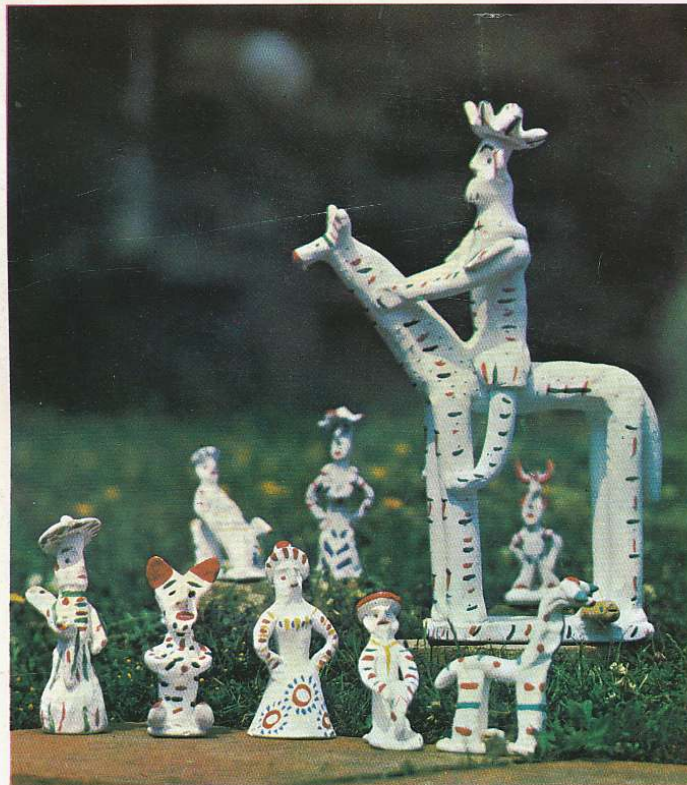
Patrícia Gabancho

SIURELLS DE FESTA

Gabriel Llompart

LA CULTURA DE LA BURGUESIA
BARCELONINA EN LA FI DE SEGLE

Joan-Lluís Marfany

passar el dia,
empènyer
l'any

una nota més sobre el segle XVIII

nyents a la «superestructura», ¿com lliga amb el reviscolament econòmic —en uns llocs industrial, en d'altres agrícola, en molts comercial— que n'era l'«estructura», si és que la paraula resulta correcta, que no ho sé? I, aquella «Il·lustració», ¿va ser realment una «il·lustració», en el sentit europeu del terme?

N'hauríem de parlar amb calma. L'episodi no podia ser exclusivament «català»: era, més aviat, borbònic. I convindria reexaminar-lo en la seva complexitat. Perquè, d'«il·lustrats», en vam tenir, i molts, gràcies a Déu. ¿Molt o poc influïts per Voltaire, per Rousseau, pels enciclopedistes, pels llibertins? Encara està per veure. Jo gosaria aventurar la idea que «poc». Els personatges importants, fins i tot quan plantaven cara a Roma, eren gent de comunió diària. Ho van ser Maians i Finestres, i més encara el bisbe Climent. ¿Podem qualificar d'«il·lustrat» el mitrat de Barcelona? Sí i no. Es va preocupar animosament per la «instrucció pública», sens dubte, però això no deixava de ser una manera de «catequitzar» les multituds de la feligresia. Josep Climent va tenir unes certes velleïtats jansenistes. ¿Es el jansenisme un ingredient de la Il·lustració, ací o a França? M'ho pregunto. La línia recusada com a jansenista per don Marcelino Menéndez, als Països Catalans, és il·lustre: Maians n'era suspicte; Climent, convicte i gairebé confés; els Villanueva en feien pudor. Però Maians i Villanueva eren al mateix temps regalistes, i Climent mantenia una actitud episcopalista que l'enemistava amb Madrid i amb el Vaticà simultàniament...

El mapa ideològic no era tan simple com apunto. Que ja no és simple. Damunt, hi hauríem d'afegir els jesuïtes i ex-jesuïtes, expulsats. A Itàlia, on la majoria van anar a parar, els jesuïtes catalans van fer una gran feina: escrivien històries d'Espanya, tragèdies, poemes lírics, libretos d'òpera, filosofies, novel·les; constitueixen tot un

altre món: que també l'hem de reivindicar com a nostre. N'ignoro les concordances cronològiques, però sospito que, mentre a Barcelona el bisbe Climent, jansenista, postulava una complicada rèplica a Campomanes i a Aranda i a *tutti quanti* de Madrid, era malmirat per Roma. La seva austeritat jansenista, òbviament fanàtica, el seu tomisme deteriorat, el seu antiregalisme que la Cort no li tolerava, ¿tenia clients entre el clero diocesà? Em fa la impressió que fou un «il·lustrat» contra la Il·lustració. I potser els més «il·lustrats» eren els jesuïtes expulsos i dissolts. D'altra banda, entre els uns i els altres existia un entrellat de relacions d'amistat i d'odis increïbles. Don Gregori Maians, a Madrid, a València, a Oliva, fulminava opinions, si no jansenistes, pietistes. Maians no congenia amb Climent. Ni amb Pérez Bayer, que és un altre tipus que exigeix una biografia important. I el grup de Cervera, ¿era tan unànims com se'ns ha volgut fer creure? ¿I no hi havia cap «llibertí» entre ells? ¿Cap voltairià? ¿Cap ateu decidit?

Difícilment, els historiadors arribaran a traure'n l'aigua clara. La manca de fonts escrites «útils» és evident. Un patracol tan important com són les redaccions del baró de Maldà només revela que el baró de Maldà era *tonto*. No tota la classe dominant del Principat, en l'època, era tan imbècil com Maldà. Ho podem conjecturar. ¿I el bisbe Climent, quina flauta li tocava? Home de la Tarraconense, procedent —valencià— de la diòcesi de Tortosa, no va fer tantes coses a favor de la llengua del país com imagina el doctor Tort, però, sense voler, connecta amb la família dels Torres Amat, i, en les bases objectives d'allò que anomenem «la Renaixença», unes gramàtiques, uns diccionaris i una considerable bio-bibliografia d'autors catalans, que van ser ben eficaces, tenen el seu origen en els projectes pastorals —mig castellanistes, mig catalans— de Climent. Climent, anti-

regalista i episcopalista fins al moll dels ossos, no deixava de ser un bisbe borbònic. Presentar-lo com un «catalanista» *avant-la-lettre* seria excessiu. Ni tan sols quan, en prendre possessió de la Seu de Barcelona, exhibeix la seva condició de «valencià» equivalent a «quasi-català». Ja en vaig fer la cita a *Nosaltres els valencians*, i no hi insistiré. Climent va ser el bisbe borbònic que li pertocava ser, però amb una propensió d'independència teològica i pastoral que no agradava a les altes esferes. Va ser el seu drama.

La peripècia d'aquest senyor bisbe de Barcelona és, torno a dir-ho, enormement suggestiva. Com la de tots els altres, anteriors i posteriors, pontificats. L'Església dels Països Catalans —en cada una de les seves seus— necessita indagacions bisbe per bisbe. ¿La del doctor Miralles, la de don Prudencio Melo, la del doctor Modrego? No solament serà, al capdavant, història «eclesial». Ho serà, sobretot: l'*imbroglío* permanent del clero regular i secular. Però, mirada amb una òptica secularitzada, va més enllà de les sagristies i de les cúries diocesanes, dels convents i dels monestirs, dels seminaris i de les confraries. Ara que els anticlericals ja no som sinó quatre gats, perquè ¿qui es molesta encara a ser «anticlerical» davant d'una clerecia que es bat en retirada?, els quatre gats de l'anticlericalisme «teòric» reclamem més «història de l'Església». Sense aquesta història de l'Església, totes les heroïques manipulacions de preus i de salaris, de crisis econòmiques i de sinuositats en els diagrames de la demografia, seran incomprendibles. El segle XVIII català és una suma de proletaris, de pagesos, d'amos, de capitalistes, i, ai!, de bisbes. I el XIX. I el XX. Com que els nostres «il·lustrats» eren devots, Jubany, Tarrancon, Pont i Gol són el que són. I, és clar, els abats de Montserrat, que són els últims abats amb prestigi: amb un prestigi ben guanyat... — JOAN FUSTER.

LLET D'AMETLLES ...és bona i d'aliment.